

KIBRIS BARIŞ HAREKÂTININ TÜRK MİZAHINA YANSIMASINDA AKBABA ÖRNEĞİ

Ferah AYYILMAZ ARAS*

Öz

Türkiye 1974 yılında garantör devlet sıfatıyla Kıbrıs Adası'ndaki soydaşlarının güvenliğini sağlamak için adaya askeri bir müdahale bulundu. Bu olay gerek yerli basında gerekse yabancı basında büyük yankı uyandırdı. Barış harekâtını yapan Türkiye'nin haklı gerekçeleri olmasına karşın ne yazık ki bu durum görmezlikten gelinmiş büyük ölçüde bugün Kıbrıs'ta Türk kesimine uygulanan bir tecrit halini yaratmıştır. Bunun yanı sıra Türkiye'nin Kıbrıs Adası'na yapmış olduğu Barış Harekâtı Türkiye'nin kendisini de dış politikada sıkıntıya sokarak giderek Türkiye'ye karşı bir ambargo uygulamasına da neden olmuştur.

Elbette bu süreç dış basında ele alındığı kadar Türkiye'de ele alınmış, süreçle ilgili çeşitli değerlendirmeler Türk basınında da yer bulmuştur. Bütün bu sıkıntılı siyasi süreçte Kıbrıs Barış Harekâtı sadece manşetlerde ya da köşe yazarlarının yorumlarıyla sınırlı kalmamış aynı zamanda mizahi unsurların da içinde kendini göstermiştir.

Bu makalede, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde son derece büyük bir öneme sahip olan Kıbrıs Barış Harekâtı'nın dönemin mizah dergisi olan *Akbaba*'nın sayfalarına ne şekilde yansıdığı ele alınmaya çalışılmıştır. Kıbrıs, her yönüyle hem tarih boyunca hem de günümüzde farklı bir öneme sahiptir. Bu konuyla ilgili akademik anlamda pek çok çalışma yapılmasına karşın mizah unsurunun biraz eksik olması bizi bu konuya yönelmiş ve *Akbaba*'nın gözünden Kıbrıs Barış Harekâtı irdelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Akbaba, Kıbrıs, Barış Harekâtı, Mizah.*

REFLECTION OF CYPRUS PEACE OPERATION IN TURKISH HUMOR; JOURNAL OF AKBABA

* Araştırma Görevlisi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü
(ferah.ayyilmaz@deu.edu.tr)

Abstract

Turkish military intervention to Cyprus, to protect their consanguine people in 1974, had considered as an important event in national and international press. Eventhough Turkey had rightful reasons in the peace campaign, this situation had been ignored and today the Turkish part of Cyprus is partially isolated. Furthermore, due to that Peace Operation to Cyprus island, Turkey had difficulties in the foreign policy and faced an embargo.

That period had been evaluated intensively both in foreign and Turkish national press. Cyprus Peace Operation turned to be a troublesome period and did not only evaluated in the first page news nor on the articles but also appeared on the humorous sections.

The Cyprus Peace Operation in the history of the Republic of Turkey has a very great importance. In this article, how Turkish invasion of Cyprus discussed in the humor magazine called Akbaba of that period has been evaluated. Cyprus has a very great importance over the years at all points. There are lots of studies in this subject however there is not enough humorously literature study. So Cyprus Peace Operation has been examined according to humor magazine Akbaba in this paper.

Keywords: Akbaba, Cyprus, Peace Operation, Humor.

Giriş

Mizah, basit anlamıyla gülmece eylem ve duygusunun sanat kavramı içinde anlatılması olarak belirtilebilir. Mizah her dönemde karşımıza çıkan ve özellikle toplumsal hayatı son derece yakından izleyen ve hatta toplumsal hayattaki sorunlardan beslenen bir alandır.

Mizahın tarihsel sürecine baktığımızda, antik dönemlerden günümüze kadar uzanan bir periyod karşımıza çıkmaktadır. Mizah sanatı özellikle siyasetle daha çok ilgilenmiştir. İktidarı eleştirmek ve daha çok “bir kamuoyu” denetçiliği gören mizah sanatı, bu yönüyle büyük önem taşımaktadır¹.

Mizahın bir türü olan karikatür ise çizgi sanatı ile birlikte ele alınan dönemde, siyasal ve sosyal olayları incelemektedir. Temel olarak bakıldığında, karikatür kelimelerle ifade edilmesi zor olan düşüncelerin resmedilmesi olarak tanımlanabilir. Özellikle bu açıdan düşünülecek olursa çizilecek olan karikatürle verilmek istenen mesaj direk olarak değil, farklı yollardan daha yumuşak

1 Mehmet Semih Köksal, *Mizahın Türk Siyasi Kültüründeki Yeri Ve Siyasete İlişkin Toplum Algısının Oluşturulmasındaki Rolü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman, 2013, s.2.

bir şekilde ifade edilebilmektedir². Karikatürler bunlara ek olarak içinde bulunduğu toplumun, siyasi ve sosyo-ekonomik yönden oluşan atmosferinin dışı vurumudur³.

Akbaba mizah dergisi 1922 - 1977 yılları arasında yayın hayatında yer almıştır. Haftada bir veya bazen iki defa yayınlanan dergi, mizah alanında önemli bir yere sahiptir⁴. Dergi aynı zamanda 55 yıla yakın bir süre yayın hayatında kalan Türkiye'nin en uzun ömürlü mizah dergisidir⁵. *Akbaba*'nın bu kadar uzun yıllar yayın hayatında kalması aslında onun her dönem iktidarla kurmayı başardığı yakın ilişkisinden dolayıdır⁶. 1923- 1945 yıllarını bu sınırların haricinde tutarsak mizah, 1980'li yıllara kadar her zaman politika ile iç içe olmuştur⁷. O yılların genel eğilimi olarak, görsel iletişimde televizyon henüz iletişim ve eğlence aracı olarak yeterince yaygın olmadığından ve ancak siyah beyaz televizyon sınırlı yayın saatleriyle dar bir kesime yayın yapabildiğinden; toplumun genel eğlence ve düşün yaşamında karikatür dergileri önemli bir yer tutuyordu. Bununla birlikte karikatür dergilerinin dışı dokunur satış rakamlarını yakaladığı görülmekteydi⁸. Türkiye'de karikatür sanatının düzeyi, aynı zamanda toplumun kültür düzeyinin de bir göstergesi sayılabilir. Bugün Türkiye'de karikatür dergilerinin okunma oranları o döneme göre daha aşağı bir düzeyde ise, bu toplumun genel kültür düzeyinin sorgulanması için önemli bir ipucu sayılabilir⁹.

Akbaba, mizah alanında önemli bir yere sahip olan *Aydede* dergisinin kapanmasından sonra yayın hayatına başladı. *Akbaba*'nın kuruculuk görevini, Yusuf Ziya Ortaç ve Orhan Seyfi üstlendi¹⁰. Derginin ilk sayısı 7 Aralık 1922 tarihinde yayımlanmıştır¹¹. *Akbaba*'nın yazar kadrosunda, kurucuları Yusuf Ziya Ortaç, Orhan Seyfi Orhon yanı sıra, Reşat Nuri Güntekin, Faruk Nafiz Çamlıbel, Peyami Safa, Ercüment Ekrem Talu, Mahmut Yesari, Osman Cemal Kaygılı, Halil Nihat Boztepe, Fazıl Ahmet Aykaç, Nahit Sırrı Örik, Edip Ayel,

2 Şenal Bezci, Karikatür Nedir?, *Serüven*, S.3, 10/2006, s.116.

3 Fevzi Çakmak, "Aydede Ve Karagöz Mizah Dergilerinde Türk Kurtuluş Savaşı," *Büyük Taaruzun 90. Yılında Uluslararası Milli Mücadele Zafer Yolu Sempozyumu*, C. II, Ankara, 2014, s.1113.

4 Necati Tonga, Türk Edebiyat Tarihinde Mühim Bir Mecmua: *Akbaba* (1922-1977), *Turkish Studies*, Sayı: 3/2, Bahar 2008, s.s.665-666.

5 Hale Öğdü, *Türk Siyasal Hayatının Karikatür Üzerinden Analizi: Akbaba Dergisi Örneği*, Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2011, s.12.

6 Levent Gönenç- Levent Cantek, Toplumsal Değişme Ve Mizah Dergileri, *1920'den Günümüze Türkiye'de Toplumsal Yapı Ve Değişim*, Der.: Faruk Alpkaya- Bülent Duru, Phoenix Yay., Ankara, 2014, s.511.

7 M.Bilal Arık, "Apolitik" Mizah Tartışmalarına Tarihsel Bir Bakış, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, S.17, İstanbul, 2003, s.94.

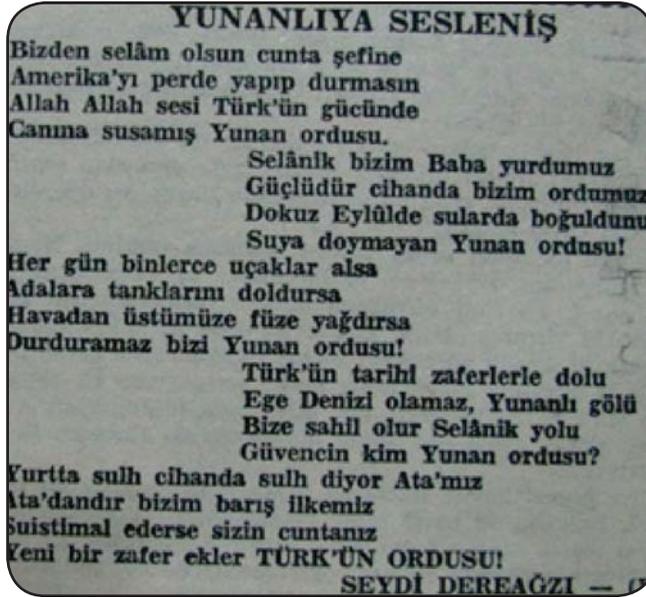
8 Bilgi için bkz.: *Bir Bakışta Türk Medyası*, T.C Başbakanlık Basım-Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü

9 M.Bilal Arık, a.g.m., çşt. syf.

10 Hale Öğdü, a.g.t., s.31.

11 İnel Deniz, *Türkiye'de Dergiler Ansiklopediler (1849-1984)*, Gelişim Yayınları, İstanbul, 1984, s.74.

Fahri Celaleddin Göktulga, Nazım Hikmet Ran, Cevat Sakir Kabağaçlı, Vala Nurettin, Selami İzzet Sedes, Aziz Nesin, Muzaffer İzgü bulunmaktaydı. Çizerler kadrosunda bulunanlar ise: Münif Fehim Özerman, Zekibeyner, Ferthi Develioğlu, Ali Ulvi, Ramiz Gökçe, Nemci Rıza Ayça, Cafer Zorlu Ve Semih Balcıoğlu'dur¹². Aynı zamanda kapanmış olan *Aydede'nin* yazar ve şair kadrosu da burada yer almıştır. Akbaba dergisi, yayın hayatına başladığı 1922 yılından itibaren, toplumun her kesimine hitap edebilmeyi başarmıştır. Hatta yoksul kesimin dergisi olarak tanınmış ve bu özelliği ile de halkın büyük bir çoğunluğu tarafından takip edilmiştir¹³. Akbaba hem bir siyasi- mizah dergisi hem de önemli bir edebiyat dergisi olma özelliğine sahiptir¹⁴. Hatta bu edebiyat dergisi olma özelliği Kıbrıs Barış Harekâtı yıllarında yayımlanan sayılarında da görülmektedir¹⁵.

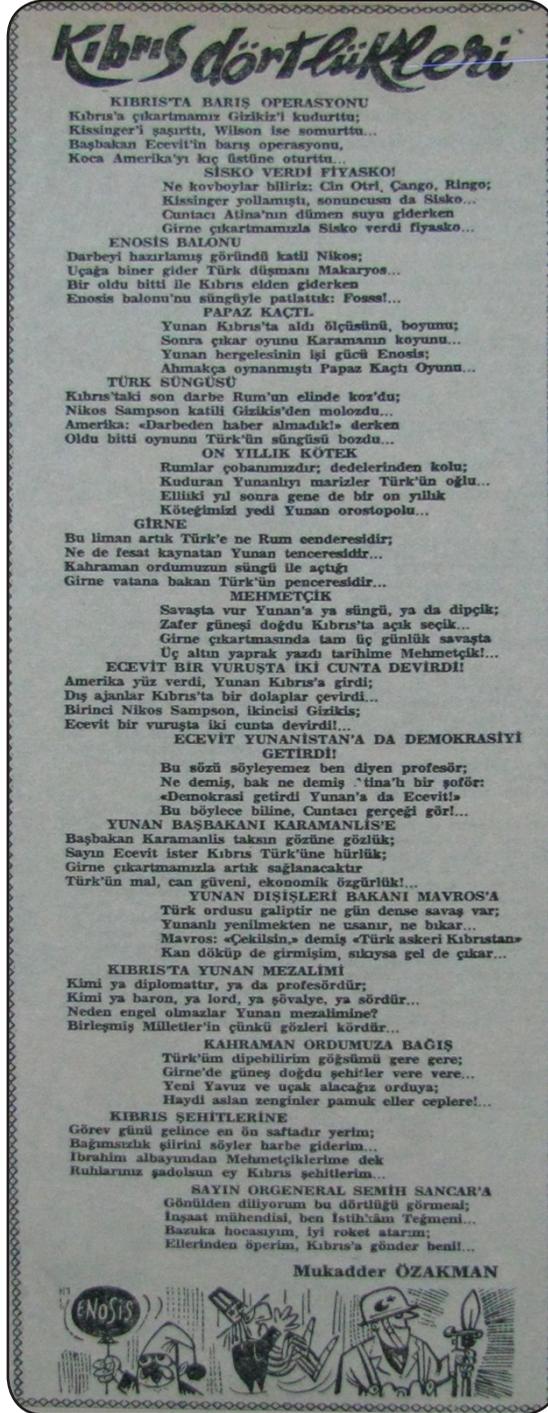
Karikatür 1: Akbaba, 31 Temmuz 1974.

12 İnel Deniz, *a.g.e.*, s.79.

13 Arda Özgen, *Akbaba Dergisi Ve Akbaba Dergisi'nin Türk Çağdaş Grafik Sanatındaki Yeri Ve Önemi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2009, s.3.

14 Necati Tonga, *a.g.m.*, s.677.

15 *Akbaba*, 14 Ağustos 1974.

Karikatür 2: Akbaba, 14 Ağustos 1974.

1.1. Akbaba'nın Gözünden Kıbrıs Barış Harekâtı

Yakın dönem Türkiye tarihinde, Kıbrıs Barış Harekâtı öncesi ve sonrasında son derece önemli bir yere sahiptir. 14 Ekim 1973 yılında yapılan genel seçim sonrası, hiçbir siyasi parti tek başına hükümet kuracak meclis çoğunluğuna sahip olamamıştır. Partiler arasında uzun süren hükümet kurma görüşmelerinin ardından, Bülent Ecevit'in Başkanlığında, Cumhuriyet Halk Partisi(CHP) ve Milli Selamet Partisi(MSP) koalisyon hükümeti kurulmuştur¹⁶. Başbakan Bülent Ecevit 1 Şubat 1974 günü yaptığı meclis konuşmasında hükümet programı içerisinde Kıbrıs konusuna yer ayırmıştır. Bülent Ecevit'in yaptığı meclis konuşması *Hürriyet* gazetesinin satırlarında şu şekilde yer almıştır: "... yürütülmekte olan müzakerelerin Kıbrıs Antlaşmalarının ortaya koyduğu esaslardan hareketle, gerçekçilik ve iyi niyet içinde böyle bir sonuca ulaşması, ilgili bütün tarafların uzun vadeli ortak çıkarlarına ve bölge barışına en iyi şekilde hizmet edecektir."¹⁷ Kıbrıs konusu ve Barış Harekâtı süreci çeşitli basın yayın organlarında irdelenmiştir. Ancak sadece gazeteler de irdelenmekle kalmamış aynı zamanda mizahi bir unsur olarak da incelenmiştir. Türk Kamuoyu Kıbrıs sorununda, özellikle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sürecinde büyük ölçüde ortak bir tavır sergilemeyi başarmıştır. Bu konu, milli bir dava olarak algılanmış ve gerek hükümet, gerek muhalefet partileri, gerekse Türk Silahlı Kuvvetleri ve nihayetinde Türk toplumu Kıbrıs sorununda ortak bir bilinçle hareket etmiştir.

Londra ve Zürih'te yapılan görüşmelerin ardından 19 Şubat 1959 tarihinde Londra'da Lancaster House'da Türkiye, İngiltere ve Yunanistan başbakanları tarafından imzalanan Garanti Antlaşması hükümleri gereğince bağımsız bir Kıbrıs Devleti kurulmasının yolu açılmıştır¹⁸. Bu antlaşma uyarınca Rumlar ve Türklerden oluşan ikili bir yönetim şekli uygulanarak, Kıbrıs devletinin bağımsızlığı Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin denetiminde olacaktır. Ada da İngiltere bazı askeri üstleri koruma görevini alırken, Yunanistan ve Türkiye adanın savunmasına katılacaktır¹⁹. Uluslararası garanti antlaşmasının asıl önemi, Türkiye'nin Kıbrıs'a yapmış olduğu müdahaleye olanak sağlayarak, meşruluk kazandırmasıdır. Türkiye Cumhuriyeti antlaşmanın dördüncü maddesi uyarınca "*garantör devlet*"²⁰ sıfatıyla gerektiğinde adaya tek taraflı bir müdahalede bulunma hakkını elde etmişti. Rumların, Akritas Planı çerçevesinde 21 Aralık 1963 tarihinde, adada Kıbrıslı Türkleri yok etme ve bununla birlikte adayı tamamen Yunanistan'a bağlama girişimleri 15 Temmuz 1974 tarihinde yeniden canlanmıştır²¹.

16 Sina Akşin, *Türkiye Tarihi, Çağdaş Türkiye 1908-1980*, C.IV, Cem Yayınevi, İstanbul, 2000, s.272; Ayrıca bkz.: Mehmet Ali Birand, *30 Sıcak Gün*, Milliyet Yayınları: 36, Mart 1990,s.16.

17 *Hürriyet*, 2 Şubat 1974.

18 Derya Çeliker, *1961-1980 Arası Koalisyon Hükümetlerine Bir Örnek: 1974 Chp- Msp Koalisyonu*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Denizli, 2009, s.76.; Ulvi Keser, *a.g.e.*, s.s.265-266.

19 Derya Çeliker, *a.g.t.*, s.s.76-77.

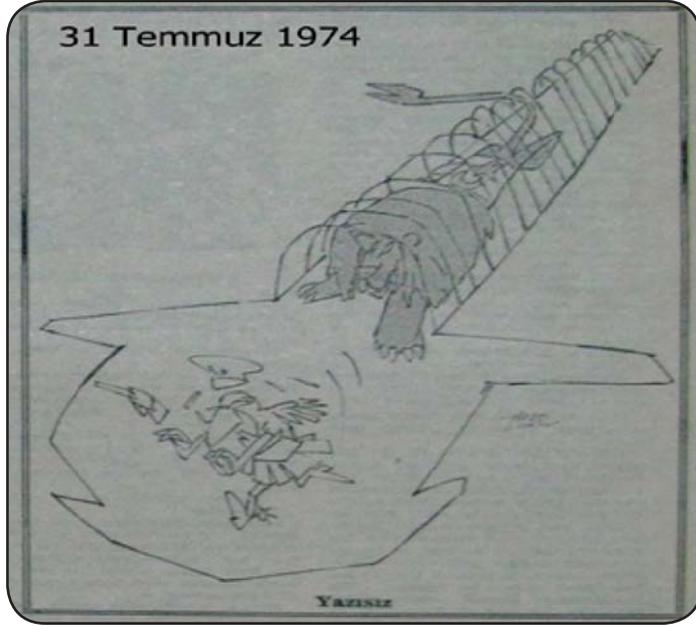
20 Ulvi Keser, Ulvi Keser, *Dünden Bugüne Kıbrıs (1913-2013)*, Berivan Yayınevi, Ankara, 2003,s.266

21 Ulvi Keser, *a.g.e.*, s.289.

Türk ordusu Kıbrıs'ta Rumlar tarafından Türklere karşı yapılan saldırılara karşılık, Garanti Antlaşması uyarınca 20 Temmuz 1974 Cumartesi sabahı Kıbrıs'a asker çıkarmıştır. Türk Hükümeti tarafından müdahalenin nedenlerini ve amacını ortaya koyan bir bildiri yayımlanmıştır. Bu bildiri de "Barış Harekâtı'nın amacı, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin varlığına ve tüm Kıbrıs halkının hakların yönelik tehlikeyi bertaraf etmek ve Kıbrıs'ın bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü, güvenliğini ve Anayasa'nın temel maddeleriyle ihtisas edilen düzeni yeniden kurmaktır" şeklinde belirtilmiştir²².

1974 Kıbrıs Barış Harekâtı, Türk Ulusu açısından son derece büyük bir öneme sahiptir. Çünkü 1919 yılında başlayan ve tüm ulusun milli değerler etrafında tek yürek olarak verdiği askeri harekâttan, sonra gerçekleşen en büyük askeri harekât olma özelliğini taşımaktadır²³.

Türklerin, Kıbrıs'ta uzun yıllardır çektikleri sıkıntıların ardından gerçekleşen Kıbrıs Barış Harekâtı, Akbaba'nın 31 Temmuz 1974'te yayınlanan sayısında, Türk milleti Kıbrıs'ta adeta kafesinde büyük sıkıntılar çekerek beklemiş ve oradan sonunda çıkmayı başarabilmiş bir aslan gibi resmedilirken, Rum figürü ise bu tabloda aslana av olmamak için arkasına bile bakmadan kaçmayı tercih eden bir figür olarak resmedilmiştir.

Karikatür 3: Akbaba 31 Temmuz 1974.

22 Hamza Eroğlu, *Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Kıbrıs Barış Harekâtı*, Emel Matbaacılık, Ankara 1975, s.s.52-53.

23 Kemal Arı, *1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'nda Türk Hava Kuvvetlerinin Psikolojik Harbe Katkıları, Türk Hava Kuvvetlerinin 100'üncü Yılı Uluslararası Tarih Sempozyumu 8- 11 Şubat 2011*, Ayrıntı Basımevi, Ankara 2013, s.513.

1.2. Akbaba ve Türkiye'deki Siyasi Ortam

Daha öncede belirtildiği gibi Türkiye, Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan neredeyse bir yıl önce yapılan genel seçimlerden, koalisyon hükümeti ile çıkmıştır. Koalisyon hükümetinin en önemli sorunlarından birisi Kıbrıs ve Barış Harekâtı oluşturmuştur²⁴. 16 Temmuz 1974 tarihinde Başbakan Bülent Ecevit ve muhalefet partilerinin başkanlarının katıldığı bir toplantı yapılmıştır. Bu toplantının ardından Bülent Ecevit yaptığı açıklamada ise “ *Türkiye'nin bir milli meselesi olan Kıbrıs Meselesi konusunda bütün parlamentonun tam bir birlik ve beraberlik içinde için de davranabileceği yolundaki umudun pekişmiş ve güçlenmiş olduğunu*”²⁵ belirtmiştir.

Başbakan Bülent Ecevit, harekâtın başladığı sabah erken saatlerde radyoda yayınladığı mesajında şunları dile getirmiştir: “*Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Kıbrıs'a indirme ve çıkartma hareketi başlamış bulunuyor. Allah milletimize, bütün Kıbrıslılara ve insanlığa hayırlı etsin... Biz aslında savaş için değil barış için yalnız Türklere değil, Rumlara da barışı getirmek için Ada'ya gidiyoruz*”²⁶... Böylelikle Ecevit'in yaptığı açıklamadan sonra sadece Türkler değil tüm dünya kamuoyu Türkiye'nin 20 Temmuz 1974 Cumartesi günü Kıbrıs'a asker çıkarmasını öğrenmiş oldu²⁷.

Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında, siyaset dünyasında ve kamuoyunda oluşan bu tavır, milli konularda Türk siyasetinin bilindik eğiliminden geliyordu. Geçmiş dönemlerde de örneğin; Kore Harekâtı'na Türk birliklerinin gönderilmesinde görüldüğü gibi; Türk siyasal partileri dönemin havası içinde bu hareketlere destek vermişlerdi. Özellikle bu süreçte iç çekişmelere kısa bir mola verilmişti. Daha önce grev kararı almış olan Türk-İş, Kıbrıs Barış Harekâtı sürecinde bu kararından geri adım atmıştır. Ayten Alpman'ın sesinden “Memleketim” şarkıyla Türkiye bu yıllarda tanışmıştır²⁸.

Akbaba, harekattan dört gün sonra yayınladığı “*Cafer Zor*” imzalı bir karikatürde dönemin bütün siyasi liderlerini el ele tutuşturarak, halay çeker bir biçimde resmetmişti. Karikatürde de görüldüğü gibi, o dönemin iktidar ortağı olan Necmettin Erbakan; onun tam karşısında dönemin başbakanı Bülent Ecevit, ve her iki liderin arasında Süleyman Demirel ve Turhan Feyzioğlu ile Alparslan Türkeş yer almıştır²⁹.

Kamuoyuna baktığımız zaman, o dönemin gündelik gazetelerinde ve halkın gündelik hayatında böyle coşkulu bir heyecanın oluştuğu zaten

24 Tevfik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi*,(1950'den Günümüze) İmge Yayınevi, Ankara, 2004, s.s.236-237.

25 *Hürriyet*, 17 Temmuz 1974, s.9.

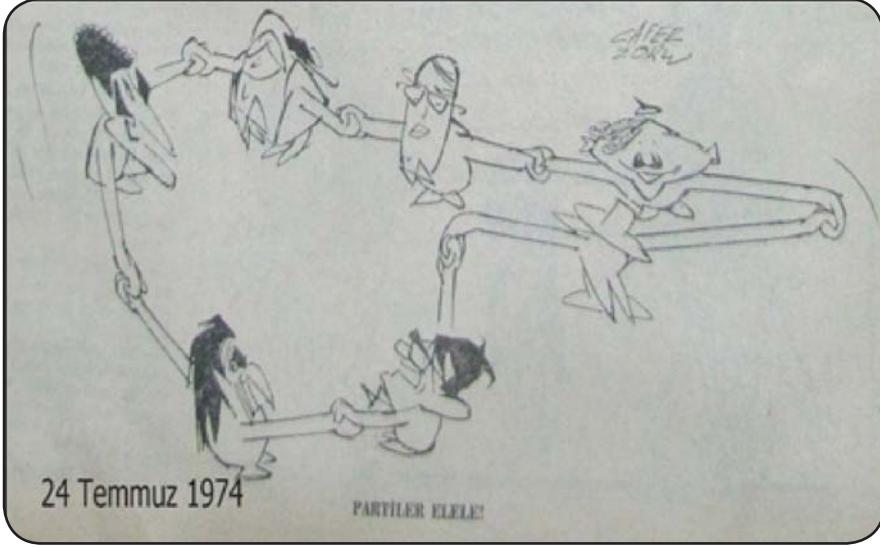
26 Tevfik Çavdar, *a.g.e.*, s.241.

27 Baskın Oran, *Türk Dış Politikası*, C.I, İletişim Yay.,İstanbul, 2011, s.742.

28 Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi* 5. Kitap, Bilgi Yay.,Ankara,2002,s.s.319-320.

29 *Akbaba*, 24 Temmuz 1974.

gözlemleniyordu. Dolayısıyla kamuoyunun bu denli hassaslaştığı ve milli birlik ve bütünlük duygularının en yükseğe çıktığı bir dönemde siyaset yapan kurumların bundan ayrı bir noktada bulunması zaten olanaksızdı.

Karikatür 4: Akbaba, 24 Temmuz 1974.

Adada, harekât sonrasında siyasal, ekonomik ve hukuki anlamda birçok gelişme yaşanmıştır. İlk etapta Kıbrıs Türklerin can güvenlikleri sağlanmış, daha sonra ise Kıbrıs'ta "ikinci sınıf vatandaş" statüsünde bulunan Kıbrıs Türkleri, bundan kurtularak birçok alanda başarılı işlerin altına imza atmaya başlamışlardır³⁰. Kıbrıs Barış Harekâtının siyasi açıdan en büyük önemi ise harekât sonrasında kurulmuş olan Kıbrıs Federe Devleti ve onu takiben Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'dir³¹.

Yapılan Kıbrıs Barış Harekâtı, her ne kadar adada yeni bir sürecin başlangıcı olarak kabul edilse ve orada yaşayan Türklerin can ve mal güvenliği sağlanmış olsa da, Kıbrıs günümüzde dahi Türk dış politikasında bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir.

30 Filiz Köksal, *Türk Basınında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Kuruluşu*, Motif Matbaacılık, Ankara, 2013, s.164.

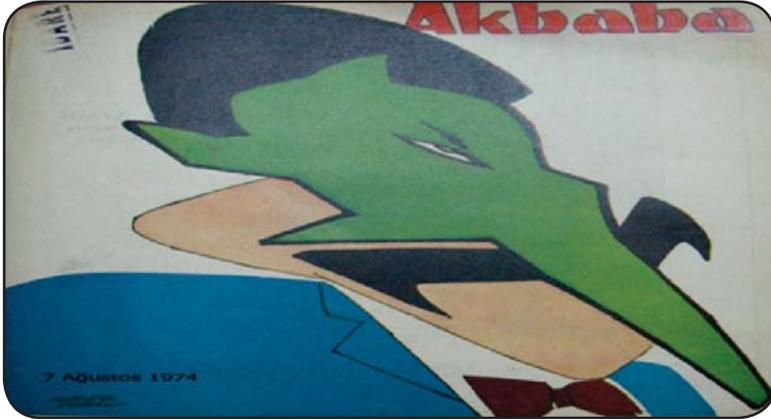
31 Filiz Köksal, *a.g.e.*, s.163.

2.1. Türkiye'deki Siyasi İki Figür: Ecevit ve Erbakan

Bu dönemin yükselen siyasal figürü hiç şüphesiz Bülent Ecevit'ti. Çünkü O, koalisyon ortağı bir başbakanı. Ecevit'in son derece önemli ve hassas konumda bulunuyordu. Dönemin yükselen kahramanı olarak kamuoyunda Ecevit'in adı ünlendikçe, onun doğal olarak siyaset dünyasındaki tabanı da genişliyordu.

Gerçekten de Kıbrıs Barış Harekâtı Başbakan Bülent Ecevit oldukça popüler bir siyasi kişi haline getirmişti. O, hem Türkiye'de hem de dünyada saygın bir lider olarak algılanmıştır. "Karaoğlan" olarak nitelenen Bülent Ecevit adeta Türk halkının yeni kahramanı olmuştu³². Bir bakıma Ecevit'in karizması en tepeye çıkmış hatta ona "Üçüncü Adam" yakıştırmaları yapılmıştır³³. 1974 yılının son günlerinde gazeteler söz konusu yılın değerlendirmesini yaparken Ecevit'i "Yılın Adamı" olarak nitelendirmişlerdi³⁴.

Ecevit'e yönelik bu nitelermeler, savaşın ve savaş sonrasındaki diplomatik görüşmelerin sürdüğü günlerde yaygın biçimde sürmekteydi. Dönemin karikatürlerine bakıldığında bunu yaygın biçimde görmek mümkündür. Ecevit, güçlü pazıları olan yiğit biri; tuttuğunu koparan bir diplomat ya da savaş anında Türk asker tipi üzerinden Yunanlı askeri ve Rum milisleri ezip geçen bir kişilik olarak kamuoyuna yansıtılmıştır. Örneğin; aşağıdaki karikatürde Ecevit, son derece karizma bir kişilik olarak ortaya konulmakta; onun kişisel figüründe ortaya çıkan bıyıkları, burnu ve bakışları üzerinden Kıbrıs'la bütünleşen bir algı yaratılmıştır. Bu karikatürde Ecevit'in yüzü Kıbrıs'tır... Burnu Kıbrıs'ın Türkiye'ye doğru uzanan Karpaz bölgesini gösterir. Bakışları sert, kararlı ve yığıttir.

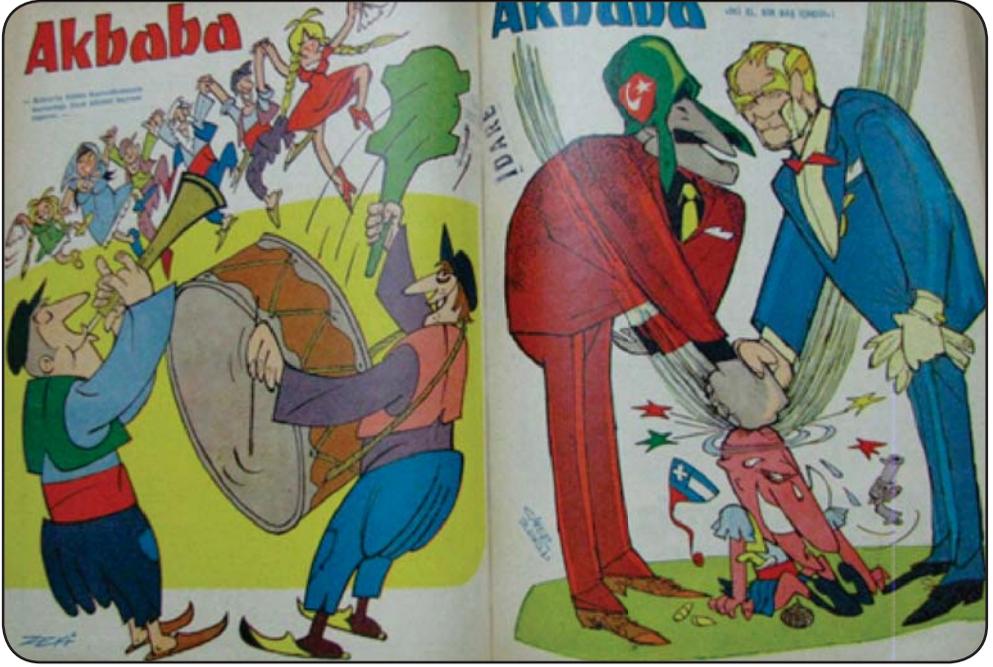
Karikatür 5: Akbaba 7 Ağustos 1974.

32 Duygu Geylan, Türk Hükümetleri ve Kıbrıs Sorunu 1974-1983, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir, 2003, s., 41.

33 Tevfik Çavdar, Türkiye'nin Demokrasi Tarihi, (1950'den Günümüze), İmge yay., Ankara, 2004, s., 242.

34 Milliyet, 31 Aralık, 1974.

Dönemin karikatürleri irdelendiğinde Ecevit, uzun ve kemerli burnu, siyah saçları, dik duran vücudu ve o vücuda daha çok heybet veren bıyıklarıyla kararlı bir lider olarak ortaya konulmaktadır. Nitekim bu özelliklerinin tümünü ya da bir kaçını başka karikatürlerde de görmek mümkündür. Ecevit'in kararlılığını Akbaba, 4 Eylül 1974 tarihli bir karikatürde resmetmiştir. Ecevit bu karikatürde batılı diplomatlarla tokalaşmakta ve hasım tip ise bu tokalaşan ellerin kararlılık ve güçlü vuruşu karşısında yere savrulmaktadır.

Karikatür 6: Akbaba, 4 Eylül 1974.

Mizah içinde “güçlü Ecevit” figürü ortaya konulurken, Kıbrıs adasının ayrı bir figür ya da Ecevit'in elinde bir nesne olarak görüntülenişinin bolca kullanıldığı anlaşılıyor. Kıbrıs kimi zaman Ecevit'in yüzü ve burnu, kimi zaman elinde ateş almış bir silahı, kimi zaman ada bir anahtara benzetildiğinden elindeki anahtarı, bazen görüntüyü tamamlayan bir sahne aksesuarı olarak görülmektedir. Bununla anlatılmak istenen; Ecevit'in o dönemde Batı dünyası, ABD ve gerçek hasım olan Yunanistan karşısında ne denli güçlü olduğudur.

Karikatür 7: Akbaba, 6 Kasım 1974.

Siyasi figürler dönemin karikatürlerinde kullanılırken, bazı karikatürler üzerinde kimi tarihsel kişiliklerin, o sahneye ustaca yerleştirildiği görülür. Bu tarihi figürler verilirken, özellikle Atatürk'ün ve Fatih Sultan Mehmet'in ön plana çıkarıldığı görülür. Bunun olayın gerçekleştiği yıllarda, bu tarihsel kişiliklerle toplumun ne denli barışık olduğunun da etkisi vardır. Çünkü o dönemde basında bir Atatürk karşıtlığı yoktu. Atatürk hemen her kesimde başarılarıyla alkışlanan bir tarihsel kahramandı. Her ne kadar o dönemdeki CHP, muhafazakar kesimleri yakın duran Milli Selamet Partisi ile hükümet ortaklığı yapmış olsa da; MSP tabanında da Atatürk figürüne karşı çok belirgin bir karşıtlık görülmemekte; en azından siyasi bir polemik malzemesi yapılmamaktaydı. Atatürk, Türk tarihi içinde batı dünyası ve Yunanistan'a karşı, Türk Milleti'nin siyasi önderi ve güçlü bir tarihsel figürü olarak en son hesaplaşan kişisidir. Bu uzun bir tarihsel sürecin o dönemde en son belleklerde kalan hatırası olarak tanımlanabilir. Atatürk, ulusal kimlik, güven, güç ve kararlılık yönüyle güçlü bir kişilik olarak ülke siyasetinde ve gündelik yaşamın doğal akışında yararlanan yönüyle ortadadır. Bu güçlü figürü tarihin derinliklerine indirdiğimiz zaman, o güçlü figüre karşılık olarak ortaya çıkarılan Fatih Sultan Mehmet'tir. Çünkü Fatih döneminde Balkanlarda ve örneğin İtalya'ya kadar uzanan deniz seferlerinde, Batı dünyasına karşı Türk

tarihinde ortaya konulmuş en güçlü akındır. Dolayısıyla bu dünya üzerinde bu figürlerin izleri hala canlıdır. İşte bu büyük izin, hatıraların ve güç algısının en son halkası olarak şimdi Bülent Ecevit ortaya çıkmakta ve tarih dekorunda Fatih Sultan Mehmet ve Atatürk'ün yanında sahnede yer almaktadır.

Karikatür 8: Akbaba 25 Eylül 1974.

Başbakan Bülent Ecevit o dönemin gündelik dilinde “Karaoğlan”dır. Dolayısıyla dönemin karikatürlerinde karayağız bir Ecevit tiplmesi görülür. *Akbaba*'nın çizer kadrosunun belleğindeki tiplmede de bu özellik görülür. Kamuoyunda olduğu gibi, Kıbrıs Barış Harekâtı'nda başarı daha çok bu “Karaoğlan” başbakanındır. O'nun basit bir açıklaması derhal gazetelerde yer almış; eğer bu açıklama bir biçimde gündemi meşgul edecek boyuttaysa, bu da bir şekilde karikatürlere yansımıştır.

Bu durumdan başta ana muhalefet partisi lideri AP Genel Başkanı Süleyman Demirel'in ve hükümet ortağı olan Milli Selamet Partisi Genel Başkanı Necmettin Erbakan'ın rahatsız olmaması olanaksızdır. Bülent Ecevit'in her hangi bir sözü ya da davranışı manşetlerde, köşe yazılarında ya da karikatürlerde ele alındığında, toplumun büyük bir sevecenlikle konuyu takip ettiği görülmekteydi. Hatta bu durum giderek Ecevit'in hükümet ortağı Erbakan'la arasının açılmasına ve CHP-MSP Koalisyon Hükümetinin sona

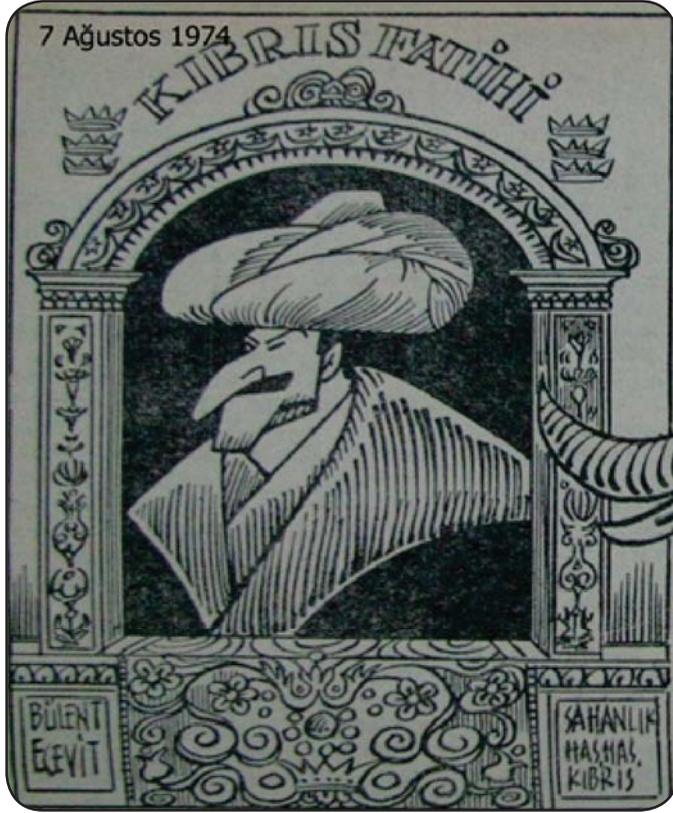
ermesine kadar işi götürdü³⁵. Nitekim o dönemin basınında Bülent Ecevit, "Kıbrıs Fatih'i"ydi. Bu nitelermeler bir süre sonra, Kıbrıs sürecinde adı daha geri planda kalan kişilerde belli bir gönül kırıklığına ve –belki de- bir kıskançlığa neden oldu. Bunun belki de nedenlerinden biri, dönemin karikatürlerinde bile Kıbrıs adasının bir anahtar olarak gösterilişiydi. Çünkü MSP'nin logosu ve parti amblemi anahtardan oluşuyor ve seçim dönemlerinde –Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan önce de- Erbakan kitlelerin önüne elinde anahtar ile çıkarak siyasi mitingler yapıyor ya da toplantılarda anahtarı göstererek; "Çözüm biziz!" demeye getiriyordu. Şimdi artık Kıbrıs anahtara benzetilmekte ve bu anahtar da Ecevit'in eline verilmiş bulunmaktaydı. Öyle ki koalisyon hükümeti sürecinin sonlarına doğru ve hükümetin bozulmasından sonra da hızla artan bir ivmeyle o dönemde Başbakan Yardımcılığı yapmış olan MSP lideri Erbakan'ın ve onun destekçilerinin dilinde, gerçek Kıbrıs Fatih'i olarak Erbakan'ın adı öne çıkarılmaya çalışıldı³⁶. Giderek kimi siyasi mitinglerde Erbakan; "Kıbrıs Fatih'i Geliyor!" sloganlarıyla karşılandı. Ve bu algı uzun süreli olarak Erbakan'la ilişkilendirildi. Zaten Erbakan da siyasi ömrünün son dönemine kadar, kendisine çok yakıştırdığı bu benzetmeyi her yerde kullandı ve kendisinin Kıbrıs'ın gerçek fatih'i olduğunu söylemekten de hiç geri kalmadı³⁷.

Kıbrıs konusunda kamuoyunda tartışılan tüm konular Akbaba sütunlarında kendisine yer bulmuştu. Örneğin, tarihi bir tablonun ortasına Fatih Sultan Mehmet'in Bellini tarafından yapılmış olan resmi konuluyordu. Giyimi, kuşamı bu bilinen Fatih figüründen alınan ve başında da gösterişli bir kavuk bulunan portrede yüz bütünüyle Ecevit olarak veriliyordu. Ecevit günün siyasal ortamında ABD'ye ve batı dünyasına karşı kıta sahanlığı, haşhaş sorunu ve Kıbrıs konularıyla dik bir duruş ortaya koyduğu için; Fatih Sultan Mehmet'le Bülent Ecevit tek bir portre olarak verilirken, bu konular da başarılı işler olarak tablonun sağ alt köşesine kaydediliyordu. Bir anlamda Bülent Ecevit'in başarıları Fatih Sultan Mehmet'in tarihsel kişiliğiyle kaynaştırılıyor ve o ruhun Ecevit'le birlikte yeniden dirildiği ima ediliyordu (Bkz: Karikatür 9).

35 Geylan, a.g.t.,s.,43. Kıbrıs konusunda Ecevit'in daha fazla ön plana çıkmış olması CHP-MSP koalisyonunu çatırdamasında son derece önemli bir etki yapmıştı. Kıbrıs'ın ülkede yarattığı uzlaşlı ortamı ne yazık ki çok uzun sürmemiş ve 18 Eylül 1974'te artan anlaşmazlıklar yüzünden Başbakan Bülent Ecevit istifa etmiştir.

36 Hakan Yılmaz, "Benim İçin Ecevit", *Boğaziçi Dergisi*, S,113 Boğaziçi Üniversitesi Mezunlar Derneği Yayını, İstanbul, 2006, s.10.

37 Örneğin: Necmettin Erbakan TBMM'DE yaptığı bir konuşmasında şunları söylüyordu: "Kıbrıs meselesi Biz Kıbrıs'ta ne yapacağız? Derhal federe devlet görüşmelerine son vereceğiz. Neymiş bu federe devlet görüşmesi? Yahu, bizim bir bağımsız devletimiz var. Bir yandan Müslüman ülkelere sözde gidiyoruz, " bu bağımsız devleti, ne olursunuz siz de kabul edin" diyoruz; öbür taraftan "işte Birleşmiş milletler şunu dedi de bunu dedi de..."Bende huzurlarımızda Rabbime şükrediyorum ki, ilk defa bunu burada bar bar bağıryorum: Kıbrıs Devletini tanıttırın. Bırakın bu federe devlet saçmalıklarını Allahaşkına.. Neymiş bunlar? Bakınız, eğer şuanda Sayın RaufDenktaş televizyonun başındaysa, gözünden yaş akıyor ve "Yaşa Erbakan, zaten bir sen varsın burada" diyor ve ben onu da duyuyorum..." *TBBMM Tutanak Dergisi*, 20. Birleşim, D.19, C. 2, Yasama Yılı: 1 , 25.12.1981, s.259.

Karikatür 9: Akbaba 7 Ağustos 1974.

Dolayısıyla “Fatih=Ecevit” imgesi Türkiye’deki siyasi ve kültürel algılar üzerinden dünya kamuoyuna da aktarılmış oluyordu³⁸. Bu imge oluşurken, Ecevit karikatürleri üzerinden Türk her zaman güçlüydü. Pazılı, boylu posluydu. Türk tipi bıyıklı ve yakışıklıydı. Girdiği müsabakaları ezici bir üstünlükle kazanırdı. O’nun karşısında yer alan Yunan ya da Rum palikaryası ve hatta gerekirse batılı bir tip ya da siyasi kimlik, figür ya da kurum her zaman bir darbe alıyordu. Ecevit beden olarak ne kadar naif ve ölçülü biri olsa da bu karikatüre yansırken sanki ring sporlarından birini yapan sporcu gibi güçlü bir imgeydi. Türk hükümeti başbakanı olan Ecevit, Barış Harekâtıyla Türkiye’nin Kıbrıs politikasının en önemli siyasi kişiliği olma özelliğini kamuoyunun nezdinde elde etmiş ve bu durum *Akbaba’nın* 21 Ağustos 1974’te yayınlanan sayısının karikatürlerine Ecevit’in Kıbrıs’la ele ele vererek Rum tarafını yenilgiye uğratışı ve netice de Kıbrıs davasında Yunanistan’ı yenisi bununla birlikte bu haliyle, barışın anahtarını elinde tutuşu resmedilmişti. Bu karikatürle verilmek istenen mesaj ise, artık dünya barışının yolu ABD’nin elinde değil Ecevit’in elindeki Kıbrıs anahtarındaydı.

38 Geylan, a.g.t.,s.,41.

Karikatür 11: Akbaba, 21 Ağustos 1974.

Akbaba'da problem çocuk olarak anlatılan Rum figürü, sadece Ecevit'ten dayak yemekle kalmayıp, her işe burnunu sokması ve burnunu en sonunda Türk askerinin tüfeğinin içinde bulmasından sonra annesinden dayak yemiştir.

Karikatür 12: Akbaba 21 Ağustos 1974.

Yunanlı ve Rum olarak resmedilen figürlerde tarihi çizgilerin öne çıktığı görülmektedir. Tarihi gerçeklik yönüyle bakıldığında Rumların etnik köken olarak Yunan etnik grubu ile bir ilgisinin olup olmadığı hep tartışılmış bir konudur. Yerleşmiş anlayışa göre; “Rum” sözcüğü Romalı anlamına gelmekteydi⁴⁰. Zaten kimi tarihçilere göre, Osmanlı Devleti’nin kendisi de Doğu Roma Devletinin uzantısı olarak yorumlanmaktaydı. Yani, Rum olan tipler, Yunanlı olan tipin aynı fiziksel özelliklerle verilmesi tarihsel gerçeklik açısından bakıldığında tartışılmaya değer bir konudur. Ancak Akbaba’da yer alan Rum ve Yunanlı tipler dikkatli biçimde gözlemlenince, her iki etnik unsurun sanki ortak Yunanlı kimliğine dayandırıldığı gibi bir kanaat oluştuğu ortaya çıkıyordu. Karikatürlerde anlatıldığı kadarıyla, bu iki yandaşın ortaya koyduğu sinsi fikirler, Türk askerinin adaya ayak basmasıyla yerle bir oluyor, Akdeniz’in sularına gömülüyordu. Çünkü Türkün süngü gücü o denli fazlaydı ki; bu oyunu bozarken, Rum ve Yunanlı ortak tipi arkasına dahi bakmadan adadan kaçıyor ve bu durumda Türk askerini durdurmanın mümkün olamayacağını “*Oruç tutuyorum ama bunu tutmak mesele*” sözleriyle dile getiriyordu. Bu kuşkusuz, topluma bir özgüven vermek için kullanılan argümanlardan biriydi. Böyle olsa da tarihsel gerçekler üzerinden gidildiğinde, abartı olarak öne çıkan bu çizgiler büyük ölçüde bir gerçeğe de vurgu yapıyordu.

Karikatür 13: Akbaba 10-2 Ekim 1974.

40 Salih Özbaran, *Bir Osmanlı Kimliği 14.-17. Yüzyıllarda Rum/Rumi Aidiyet Ve İmgeleri*, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2004, s.42.

Gerçekten de Kıbrıs Barış Harekâtıyla o zamana değin, adayı ve Yunanistan'ı hep desteklemiş olan batılı politikalar da bir anlamda büyük bir darbe almış oluyordu. Nitekim ay yıldızlı beşiği ile beşikteki bir bebek tiplmesiyle verilmiş Türk, onun başında toplanmış batılı güçleri ve ülkeleri temsil eden tiplmelerin verdiği cesaret ve kıskırtma ile Rum-Yunan ortak tipi eline kanlı bıçağını almış ve bu bebeği kesmek için son hamlesini yapıyordu.

Karikatür 14: Akbaba 28 Ağustos 1974.

Bu gücün tetiklediği Yunan-Rum ortak ruhu, hiç şüphesiz ENOSİS'e karşılık gelmekteydi. İşte bir anlamda Türk ordusu, bir bebeği simgeleyen Kıbrıslı Türk'ü büyük bir cinayetin kurbanı olmaktan da kurtarmış oluyordu. Bu cinayeti kanlı bıçağıyla işleyecek olan tip, bir anlamda Enosis'i temsil ediyordu. Ancak Türk ordusunun gücü, onu büyük bir katliam ve soykırımdan alıkoymuş oluyordu. Akbaba'da yer alan bir karikatürde, her bir askerin üzerinde ENOSİS kavramının birer harfi yer almakta ve nizami bir yürüyüş yaparken, en arkadaki askerin ateş aldığı, yandığı görülmekte ve askerler hep birlikte şu biçimde bağırırmaktaydılar:

-“Yaktın bizi Mehmetçik!”

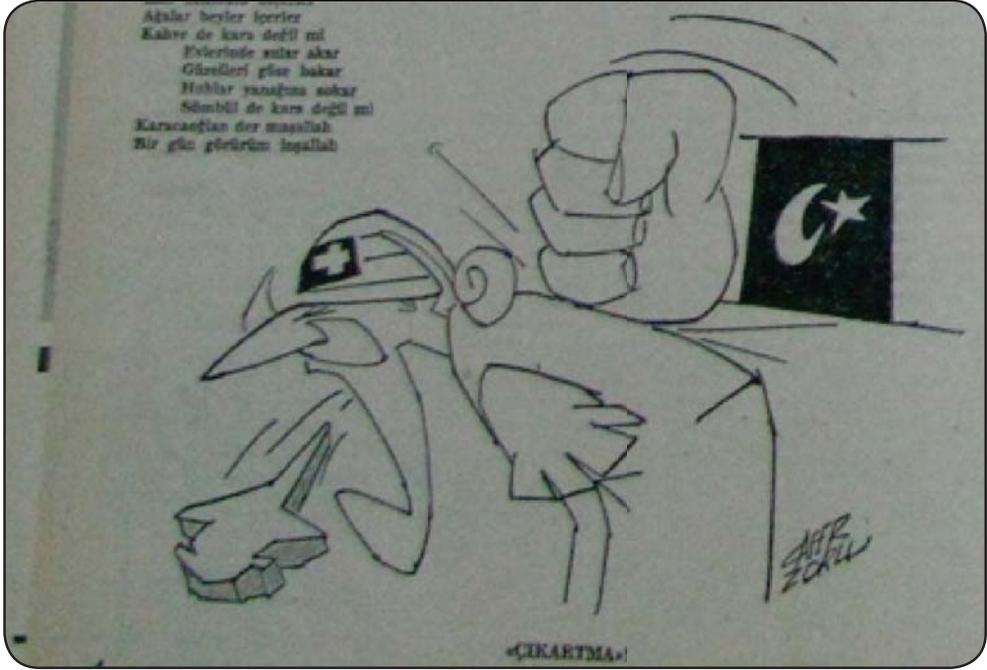
Karikatür 15: Akbaba 14 Ağustos 1974.

Başka bir karikatür de ise Barış Harekâtıyla birlikte Rumların Enosis hayalleri Akdeniz sularına gömülmüştü.

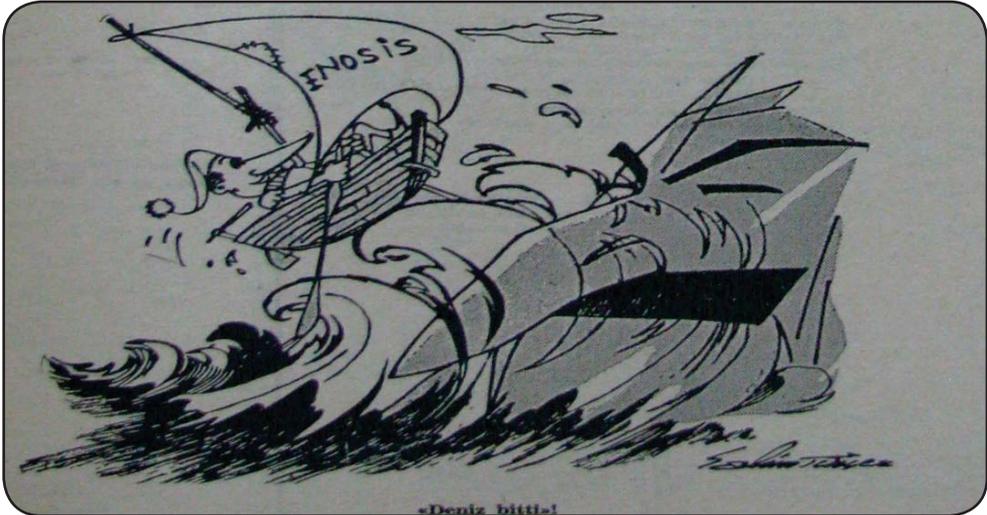
Karikatür 16: Akbaba, 28 Ağustos 1974.

Hatta Kıbrıs'ı Enosis düşleriyle yutmaya çalışan Yunanistan için bu oldukça büyük bir lokma olmuştu. Kıbrıs adası üzerinde Türkiye'nin gücü, Yunanistan'ın ve Rum kesiminin yutmaya çalıştığı Kıbrıs lokmasını engellemiştir.

Karikatür 17: Akbaba 2 Ekim 1974.

Yunanistan için Enosis hayalleri son bulurken, Akbaba'nın sütunlarında bu son şu şekilde tasvir edilmiştir: Enosis hayalleri ile Akdeniz'de yelken açan Yunanistan, Türkiye Cumhuriyeti'nin adaya müdahalesiyle bir anda bu hayallerinin alabora oluşu ile yüzleşmiştir. Ve Enosis davası Yunanistan için Ecevit'le birlikte sona eren bir düş olmuştur.

Karikatür 18: Akbaba, 25 Eylül 1974.

2.3. Ordu

Türk ordusu Çanakkale’de, Kurtuluş Savaşı’nda ve Kore’de olduğu gibi Kıbrıs Barış Harekâtı’nda da kahramanlığını ve vatanseverliğini bütün dünyaya göstermiştir. Türkiye’nin Kıbrıs’a müdahalesi CHP-MSP Koalisyonun Hükümetinin yanı sıra muhalefetin de mutabık kaldığı bir harekât olmuştur.

Türk silahlı kuvvetlerinin Kıbrıs Barış harekâtındaki katkıları son derece önemlidir. Genelkurmay Başkanı Semih Sancar “*Ordumuz Barış İçin Harekâttadır*” ifadeleriyle Türk ordusunun adaya barışı tesis etmek için gittiğine vurgu yaparak, “*Ordu, bu hareketiyle şanlı tarihe ve insanlığa unutulmayacak bir sayfa açmaktadır*” ifadelerinde bulunur. Türk Silahlı Kuvvetlerine, hem kamuoyu hem de dönemin siyasi liderleri büyük destek vermişlerdi. Başbakan Yardımcısı Necmettin Erbakan, Milliyet gazetesinde “*Tarihi Görevimizi Yerine Getirdik*” başlıklı yazı da, Bakanlar Kurulu olarak Kıbrıs’a sulhane maksatlar için silahlı kuvvetlerimizin gönderilmesine karar almış bulunuyoruz. Cenab-ı Hak bu hareketten dolayı milletimize ve bütün insanlığa hayırlı neticeler versin, tarihi bir görevimizi ifa etmenin memnuniyeti ve bahtiyarlığı içindeyim” diyerek, hareket kararının alınmasını tarihi bir görev olarak tanımlamıştır. Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Alparslan Türkeş, “*Türk Silahlı Kuvvetleri Doğu Akdeniz’de barışı tesis etmek, hukukun üstünlüğünü sağlamak amacıyla Kıbrıs’a çıkmış bulunmaktadır*⁴¹” sözleriyle ifade ederken; Adalet Partisi Genel Başkanı Süleyman Demirel, “*Şanlı ordumuza, donanmamıza ve hava kuvvetlerimize Türk Silahlı Kuvvetlerinin bütün mensuplarına Cenab-ı Allah’tan başarı temenni ediyoruz*”⁴² sözleriyle desteğini gösteriyordu. Demokrat Parti Başkanı Feridun Bozbeyli, “*Ordunun Yedirdiği Ekmek Helal Olsun*” diyerek orduya verdikleri desteği açıkça ortaya koyarak, hükümeti de kutlamaktadır⁴³. Cumhuriyetçi Güven Partisi Genel Başkanı Turhan Feyzioğlu, şanlı Türk ordusunun tarih boyunca yazdığı kahramanlık destanlarına vurgu yaparken; Türk Silahlı Kuvvetlerinin, Türk milletinin haklarını korumak, savunmak için Kıbrıs’a harekât yaptığını ve Türk halkının bütün gücü ve manevi duygularıyla Türk ordusunun yanında olduğunu belirtmiştir. Feyzioğlu, “*Türklerin ve Türk Cumhuriyetinin haklarını tam teminat altına alana kadar milletçe tek bir vücut halinde el ele mücadeleyle azimle devam edilmelidir*” diyerek, bağımsızlık için birlik ve beraberlik vurgusunu yapmıştır.

Kıbrıs Barış Harekâtı öncesinde ve sonrasında Türk Kamuoyu’nun orduya olan desteğine *Akbaba*’nın 11 Eylül 1974 tarihli sayısında yer verilmektedir. Burada Türk askeri ve ordunun ne kadar güçlü olduğu tasvir edilirken; onun gücü karşısında ezilen Rum askeri resmedilmiştir. İki asker arasında meydana gelen diyalogda Rumların beklemediği bir anda, ne olduğunu anlayamadan Türk Silahlı Kuvvetleri Kıbrıs Harekâtını gerçekleştirmiştir⁴⁴.

41 *Milliyet*, 21 Temmuz 1974, s.4.

42 *Milliyet*, 21 Temmuz 1974, s.4.

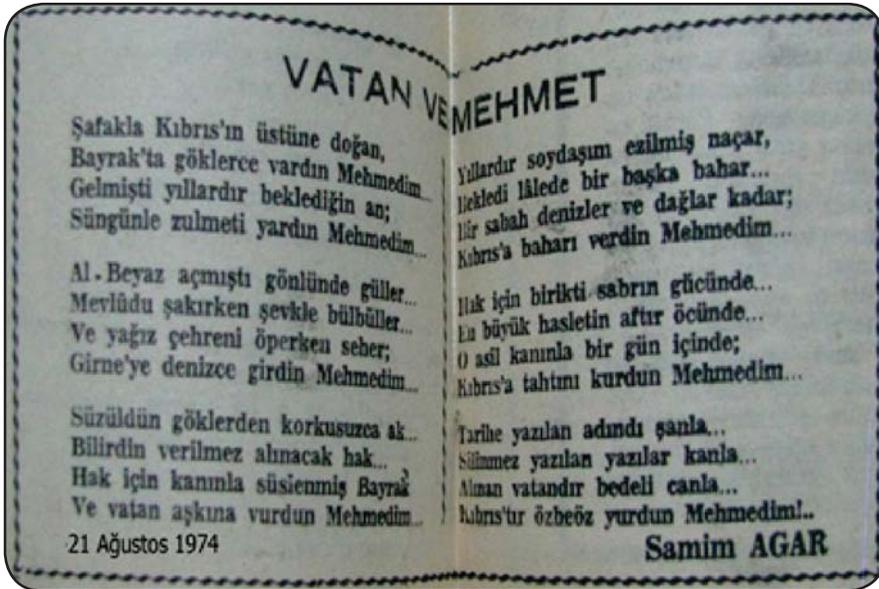
43 *Milliyet*, 21 Temmuz 1974, s.4.

44 *Akbaba*, 11 Eylül 1974.

Karikatür 19: Akbaba, 11 Eylül 1974.

Türk Silahlı Kuvvetlerine duyulan sempati ve onun büyük bir güç olduğu sadece Akbaba'nın sayfalarında karikatürlere sınırlı kalmayıp Samim Açar tarafından kaleme alınan *Vatan Mehmet* isimle şiirin dizelerinde şöyle dile getirilmiştir.

Karikatür 20: Akbaba, 21 Ağustos 1974.

Kıbrıs Barış Harekâtı, kara kuvvetleri yanında hava ve deniz kuvvetlerinin de geniş oranda yer aldığı bir harekâtı⁴⁵. Hava kuvvetleri önemli roller üstlenirken; hava kuvvetlerinin gücünü gösteren bir karikatürde, Türk bayraklı paraşütüyle uçaktan atlayan bir Türk askeri, Rum askerinin üzerine tüfeğiyle uçarak inmektedir.

Karikatür 21: Akbaba, 31 Temmuz 1974.

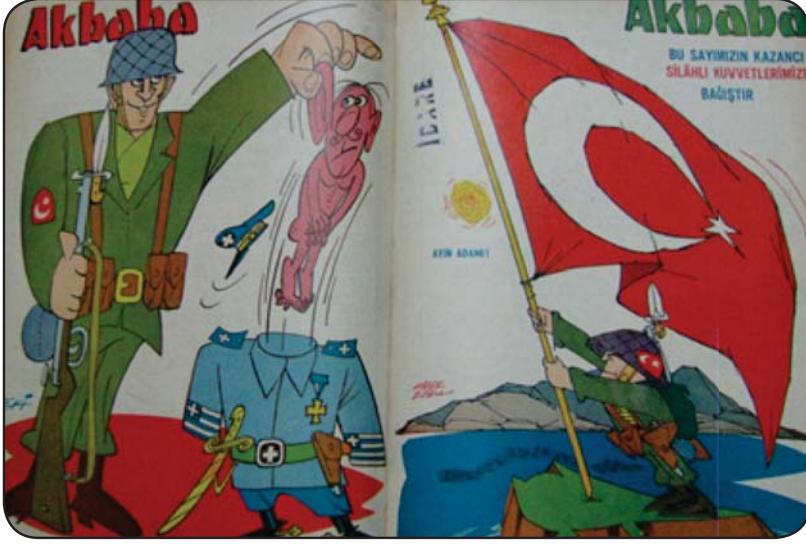
Kıbrıs'a Türk ordusu, kara, deniz ve hava kuvvetlerini de içine alan çok yönlü bir hareket gerçekleştirmiş; Türk askeri karikatürlerde bu yönüyle resmedilmişti. Türk askeri, Rum askeri karşısında adeta bir dev gibi durmuş ve Rum askeri ise bu gücün karşısında tek çareyi toto oyunu oynamakta bulmuştu.

Karikatür 22: Akbaba, 27 Haziran 1974.

45 Kemal Arı, *a.g.m.*, s.508.

Tarihsel süreç içinde Rumların Kıbrıs'ta Türklere yaptıkları zulüm ve eziyetler, Barış Harekâtı ile son bulmuştu. Türk ordusunun elde ettiği bu başarıyı ise *Akbaba*, Rum askerini utanılacak bir suç işleyen ve bu nedenle de yaptığı suçun karşısında küçülmüş bir figüre dönüşmüş insan olarak resmederken; Türk askeri ise işlenen suçun karşısında onu kulağından çekerek cezalandıran kişi olmuştur⁴⁶.

Karikatür 23: Akbaba, 14 Ağustos 1974.

Türk ordusu, Kıbrıs'a müdahalenin ardından adayı eline almış ve bu durum karşısında önden Rum tarafı arkadan ise İngilizler telaşlı bir halde kollarını yukarı kaldırarak, Akdeniz'in sularına doğru kaymaya başlamışlardır.⁴⁷

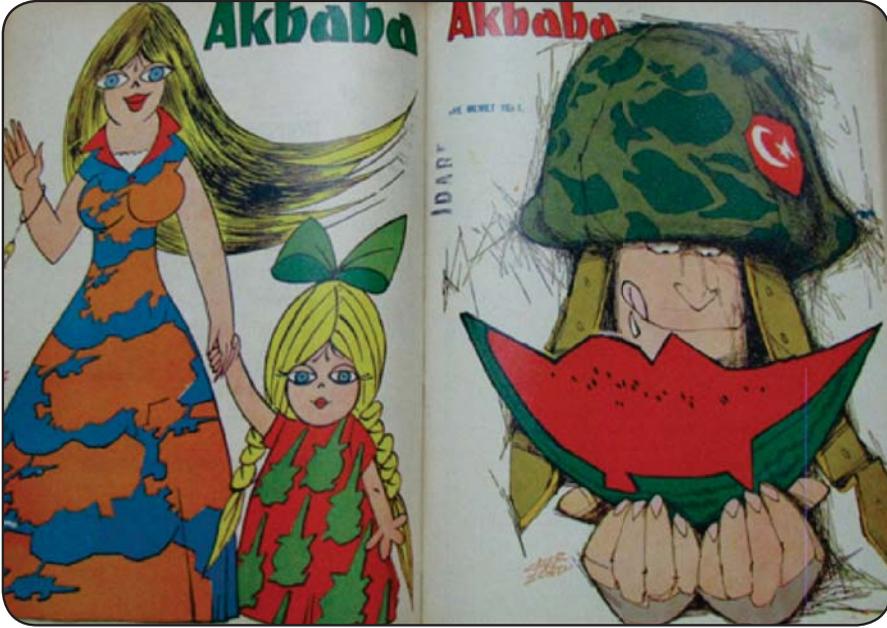

Karikatür 24: Akbaba 21 Ağustos 1974.

46 *Akbaba*, 14 Ağustos 1974.

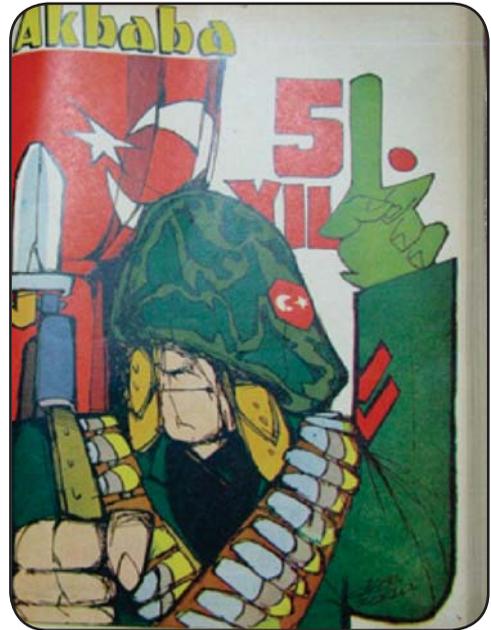
47 *Akbaba*, 21 Ağustos 1974.

Artık Kıbrıs, kamuoyunda Türkiye'nin ayrılmaz bir parçası, adeta yavru vatan olarak görülür olmuştu. Akbaba, Türkiye haritalarıyla kaplı bir elbise giyen bir "Anne" ile Kıbrıs haritasıyla süslü bir elbise giyen "kız" figürünü el ele tutuşur vaziyette resmederek; "Yavru Vatan" kavramına vurgu yapıyordu. Yavru vatan Kıbrıs, Türkiye'nin ve Türk askerinin elde ettiği başarı ile onun avuçlarının içinde adeta tadından yenmez bir hal almaktadır.

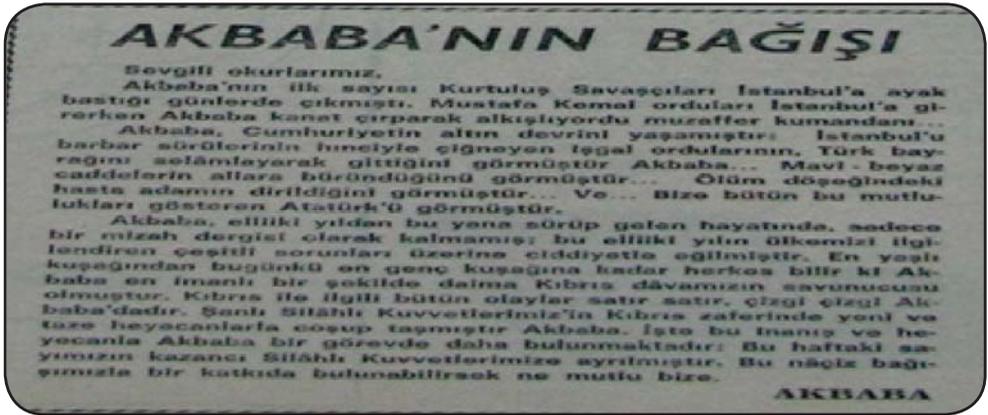
Karikatür 25 (Üstte): Akbaba, 11 Eylül 1974.

Karikatür 26 (Yanda): Akbaba, 2 Ekim 1974.

Kıbrıs Barış Harekâtı, Türkiye’de ortak bir toplumsal duyarlılık sağlarken; pek çok sivil toplum örgütü Kıbrıs’a sadece manevi ve psikolojik destek vermekle kalmamış aynı zamanda maddi destek de sağlamaya çalışmıştır. Bu ortamda içinde Akbaba da bir sayısının gelirini Kıbrıs Harekâtını yapan Türk Silahlı Kuvvetlere bağışlayarak; Kıbrıs’la ilgili yayın politikasını ise şöyle özetlemiştir:

“Elli yıldan bu yana sürüp gelen yayın hayatında sadece bir mizah dergisi olarak kalmamış; bu elli yılın ülkemizi ilgilendiren sorunları üzerine ciddiyle eğilmiştir... Akbaba en imanlı bir şekilde Kıbrıs davamızın savunucusu olmuştur... Şanlı Silahlı Kuvvetlerimizin Kıbrıs zaferinde yeni ve taze heyecanlarla dolup taşmıştır Akbaba. İşte bu inanış ve heyecanla Akbaba bir görevde daha bulunmaktadır: Bu haftaki sayımızın kazancı Silahlı Kuvvetlerimize ayrılmıştır. Bu naçiz bağışımızla bir katkıda bulunabilirsek ne mutlu bize.”⁴⁸

Karikatür 27: Akbaba, 14 Ağustos 1974.

Barış harekâtı sırasında Türk silahlı kuvvetleri elde ettikleri üstün başarı ile sadece Türk Milletinin kahramanı olmakla kalmamış aynı zaman da Rum askerlerine karşı sergiledikleri insanlık, yakınlık ve misafirperverlik ile başka bir yönünü de tüm dünyanın gözü önüne sermiştir⁴⁹. Öyle ki Rum esirler, Türk askeri tarafından bu şekilde davranışlar ile karşılanmasını sigara paketlerinin üzerine yazmış oldukları iyi dilekleri ile dile getirmiştir⁵⁰.

48 Akbaba, 14 Ağustos 1974.

49 Ulvi Keser, a.g.e, s.682.

50 Kıbrıs Bülteni, KTKD İstanbul Şub., Sayı: Ekim 1974/1, s.13'den akt: Ulvi Keser, a.g.e., s.683.

Sonuç

Çizildiği günlerin havasını yansıtan karikatürler, yazılı ve görsel özellikleriyle, adeta birer arşiv belgesi olma özelliğini bünyesinde barındırmaktadırlar. Kıbrıs Barış Harekatı günlerinde kaleme alınan karikatürlerde, toplumun yaşadığı hassasiyet ve bununla birlikte ortak milli duygular etrafında bir araya gelme duygusu, en can alıcı unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Akbaba mizah dergisi Kıbrıs Barış Harekatı boyunca, içinde yaratıcılık olan karikatürleriyle, o dönemde yaşanan olayları çok net bir şekilde kamuoyu nezdinde anlatmayı başarabilmiştir. Akbaba, bazen kelimelerle ifadenin mümkün olmadığı durumları, çizdiği karikatürleri ile okuyucuyu gülmekten alıkoyamayarak anlatmaya çalışmıştır. Harekât süresince siyaset ve kamuoyunun nasıl tek yürek olarak milli duygular etrafında birleştiğini Akbaba'nın sayfalarında yer alan karikatürlerde görmek olanaklıdır. Ayrıca karikatür ve siyaset bağının yoğun olarak hissedildiği o günlerde, özellikle dönemin Başbakanı olan Bülent Ecevit, Kıbrıs Barış Harekatı'nın en önemli aktörü olarak mizahtaki yerini almıştır. Dergi içinde Ecevit'in yanı sıra, Türk Ordusu'na, harekâtteki üstün başarılarından dolayı, geniş yer alması ve tasvir edilişi kayda değerdir.

Akbaba için yapılabilecek en önemli tespit, Kıbrıs Harekatı sırasında ve sonrasında siyasi kavga ve kaygıları dışarıda tutarak, kamuoyunun duygu ve düşüncelerini tam olarak yansıtmıştır. Hiciv ettiği en önemli unsur ise Ada'da Türklere karşı yaptıkları zulümlerden dolayı Yunan-Rum ve diğer Batılı aktörler olmuştur.

KAYNAKÇA

I. Resmi Yayınlar

TBBMM *Tutanak Dergisi*, D.19, C. 2, Yasama Yılı:1, 20. Birleşim (25.12.1981).

II. Süreli Yayınlar

Akbaba

Milliyet

Hürriyet

III. Kitap

AKŞİN, Sina, *Kısa Türkiye Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2010.

AKŞİN, Sina, *Türkiye Tarihi, Çağdaş Türkiye 1908-1980, C.IV*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2000.

BİRAND, Mehmet Ali, *30 Sıcak Gün*, Milliyet Yayınları: 36, Mart 1990.

Bir Bakışta Türk Medyası, T.C Başbakanlık Basım-Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü.

ÇAVDAR, Tevfik, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi,(1950'den Günümüze)* İmge Yayınevi, Ankara, 2004.

DENİZ, İnel, *Türkiye'de Dergiler Ansiklopediler (1849-1984)*, Gelişim Yayınları, İstanbul, 1984.

EROĞLU, Hamza, *Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Kıbrıs Barış Harekâtı*, Emel Matbaacılık, Ankara 1975.

GÖNENÇ Levent- CANTEK, Levent *Toplumsal değişme Ve Mizah Dergileri, 1920'den Günümüze Türkiye'de Toplumsal Yapı Ve Değişim*, Der.: Faruk Alpkaya- Bülent Duru, Phoenix Yay., Ankara, 2014.

KESER, Ulvi, *Dünden Bugüne Kıbrıs (1913-2013)*, Berivan Yayınevi, Ankara, 2003.

KÖKSAL, Filiz, *Türk Basımında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Kuruluşu*, Motif Matbaacılık, Ankara, 2013.

ORAN, Baskın, *Türk Dış Politikası, C.I*, İletişim Yay., İstanbul, 2011.

ÖZBARAN, Salih, *Bir Osmanlı Kimliği 14.-17. Yüzyıllarda Rum/Rumi Aidiyet Ve imgeleri*, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2004.

TURAN, Şerafettin, *Türk Devrim Tarihi 5. Kitap*, Bilgi Yay.,Ankara,2002.

IV. Makaleler

ARI, Kemal, 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'nda Türk Hava Kuvvetlerinin Psikolojik Harbe Katkıları, *Türk Hava Kuvvetlerinin 100'üncü Yılı Uluslararası Tarih Sempozyumu 8- 11 Şubat 2011*, Ayrıntı Basımevi, Ankara 2013, s.s. 503-514.

ARIK, M.Bilal, "Apolitik" Mizah Tartışmalarına Tarihsel Bir Bakış, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, S.17, İstanbul, 2003, s.s. 89-104.

BEZCİ, Şenal, Karikatür Nedir?, *Serüven*, S.3, 10/2006, s.s. 113-119.

ÇAKMAK, Fevzi, " Aydede ve Karagöz Mizah Dergilerinde Türk Kurtuluş Savaşı," *Büyük Taaruzun 90. Yılında Uluslararası Milli Mücadele Zafer Yolu Sempozyumu*, C. II, Ankara, 2014, s.s.1113-1142.

GÖZCÜ, Alev, 1974 Kıbrıs Barış Harekâtında Türkiye'de Siyasal İklim Ve CHP-MSP Koalisyonu, *2.Uluslararası Kıbrıs Sempozyumu 21-25 Ekim 2010*, Sempozyum Bildiri Kitabı 1, Yay. Haz.: Ulvi Keser, Ankara, 2011, s.s. 139-154.

TONGA, Necati, Türk Edebiyat Tarihinde Mühim Bir Mecmua: Akbaba (1922-1977), *Turkish Studies*, Sayı: 3/2, Bahar 2008, s.s. 665-679.

YILMAZ, Hakan, "Benim İçin Ecevit", *Boğaziçi Dergisi*, S,113 Boğaziçi Üniversitesi Mezunlar Derneği Yayını, İstanbul, 2006, s.s. 8-11.

V. Tezler

ÇELİKER, Derya, *1961-1980 Arası Koalisyon Hükümetlerine Bir Örnek: 1974 Çhp- Msp Koalisyonu*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Denizli, 2009.

GEYLAN, Duygu, *Türk Hükümetleri ve Kıbrıs Sorunu 1974-1983*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir, 2003.

KÖKSAL, Mehmet Semih, *Mizahın Türk Siyasal Kültüründeki Yeri Ve Siyasete İlişkin Toplum Algısının Oluşturulmasındaki Rolü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman, 2013.

ÖĞDÜ, Hale, *Türk Siyasal Hayatının Karikatür Üzerinden Analizi: Akbaba Dergisi Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2011.

ÖZGEN, Arda, *Akbaba Dergisi Ve Akbaba Dergisi'nin Türk Çağdaş Grafik Sanatındaki Yeri Ve Önemi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2009.